

Asia: VN/19961/2023

Suomen yhdenntetyn energia- ja ilmastosuunnitelman (NECP) päivitys

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

Toimiala- tai etujärjestö

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

-

LAUSUNTO

-

Mikäli vastasit yhtyväsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse

-

1) Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen (NECP luku 2.1.1 ja 3.1.1)

-

Avoin vastaus kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ja nielujen kasvattamista koskien

Kansallisen energia- ja ilmastopolitiikan lähtökohtana pitää olla maapallon globaalin ilmaston lämpenemisen pysäyttäminen 1,5. celsiusasteeseen verrattuna esiteolliseen aikaan. YK:n Pariisin ilmastopimuksen allekirjoittaneiden valtioiden tähän asti lasketut päästöt nostavat maapallon lämpötilaa 2,7 astetta. Lisää kunnianhimoa ilmastotoimiin tarvitaan kaikilta osapuolilta, myös EU:lta ja Suomelta. SAK kannattaa kunnianhimoisia kansallisia päästövähennystoimia ja pitää tärkeänä, että hiilineutraaliustavoitteeseen päästään oikeudenmukaisin ja osallistavin keinoin.

SAK tukee Orpon hallituksen tavoitetta tehdä Suomesta hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä: Lisäksi SAK kannattaa hallituksen tavoitetta vähentää päästöjä EU:ssa vuoteen 2030 mennessä 55% ja 90% vuoteen 2040 mennessä.

SAK on samaa mieltä hallituksen kanssa myös monesta toteuttamisperiaatteesta. Vaikuttavimpana päästöjen vähennyskeinona on toimiva, tehokas ja kattava päästökauppa. Se on perusteltua laajentaa rakennus- ja liikennesektorille (ETS2). Päästökauppa ja muut energiatoimialan ja teollisuuden nollapäästöisyyttä edistävät uudet strategiset linjaukset, kuten panostaminen hiilen varastointiin, vapaaehtoihin hiilimarkkinoihin, vetytalouteen tai vihreän teknologian viennin edistämiseen, ei kuitenkaan riitä. Päästökauppasektorin lisätoimilla ei ole mahdollista kompensoida taakanjakosektorin päästötoimia, sillä päästötavoitteet on asetettu erikseen taakanjako- ja päästökauppatoimialoille. Tarvitaan edelleen myös politiikkatoimia/rahoitusta nopeuttamaan energiatehokkuustoimia sekä lisäämään uusiutuvan energiaa. Metsäisenä maana Suomelle on erityisen tärkeää turvata kestävät nielut Suomessa niin lyhyellä – kuin pitkällä aikavälillä. Erityisesti LULUCF- ja taakanjakosektoreille tarvitaan uusia, lisäisiä toimia, jotta Suomi pääsee ilmastotavoitteisiinsa.

Ilmastotavoitteisiin pääsystä tekee erityisen haastavan lisäksi se, että osa Orpon hallituksen päätöksistä vie Suomen ilmastotoimia väärään suuntaan. Tällaisia päätökset ovat mm. jakeluvelvoitetoimen heikentäminen edelleen, polttoaineveron ja turpeen verotuksen alentaminen, METSO-ohjelman rahoituksen vähentäminen sekä metsien hakkuiden rajoittamatta jättäminen.

Kaikki ilmastotavoitteita heikentävät poliittiset päätökset pitää huomioida parasta aikaa valmistelussa olevassa WEM-skenaariossa ja energia- ja ilmastosuunnitelman sekä KAISU-strategian päivityksessä. On tärkeää päättää lisäisten toimien kanssa samaan aikaan myös korvaavat toimet jo päätetyille ilmastotavoitteita heikentäville päätöksille. Negatiivisten ilmastovaikutusten lisäksi vaikutukset ovat valtiontaloutta heikentävät.

Taakanjakosektorin toimien riittävyys epävarmaa

Suomen ilmastovuosikertomuksesta kävi selväksi, että kansallisen hiilineutraalisuustavoitteen saavuttaminen edellyttää lisätoimia maankäyttösektorin lisäksi myös taakanjakosektorilla.

Hallituksen päätökset vaikeuttavat liikenteen päästöjen leikkaustavoitteessa pysymistä

Toistaiseksi Orpon hallitus ei ole päättänyt lisätoimia liikennesektorille, päinvastoin. Liikennesektorin tavoite vähentää päästöjä vuodesta 2005 vuoteen 2030 mennessä 50% on vaikeutunut mm. siksi, että hallitus on päättänyt höllentää jakeluvelvoitetta.

SAK:n mielestä jo Marinin hallituksen aikana alennettu jakeluvelvoitepäätös oli virhe, sillä se on KAISU:n mukaan vaikuttavin liikennesektorin päästöjä vähentävä toimi. Orpon hallitus on päättänyt edelleen alentaa velvoitetta. Jakeluvelvoite olisi toteutettava KAISU- strategian mukaan. Kesäkuussa annetussa jakeluvelvoitetta muuttavassa lakiesityksessä ehdotetaan vuosien 2025-2027 jakeluvelvoitetasojen korotusten loiventamista nykyisestä laista niin, että ne nousisivat maltillisesti vuoden 2024 tasosta (13,5 %). Jakeluvelvoite olisi hallitusohjelman mukaisesti ensi vuonna 16,5 prosenttia, 19,5 prosenttia vuonna 2026 ja 22,5 prosenttia vuonna 2027.

Myös polttoaineveron alennus vaikeuttaa ilmastotavoitteeseen pääsemistä. Lisäksi nämä toimet vaikuttavat budjettiin verotuloja alentavana. Tämä ei ole perusteltua tilanteessa, jossa esim. vaatimattomia puhtaan teknologian investointitukia ja rajuja sosiaaliturvaleikkauksia perustellaan

Suomen valtion heikolla taloudellisella tilalla. Vastaavasti, liikenteen sähköistymisen kannalta latausinfrastruktuurin tukeminen on perustellumpaa kuin mm. sähköautojen hankintatuki.

Taakanjakosektorin lisätoimien tarvetta nykyisiin verrattaessa pitää huomioida lisäksi se, että Suomi ei voi hyödyntää LULUCF-asetuksen joustomahdollisuutta, jolla osa liikennesektorin päästöistä olisi kompensoitu siellä. Tämä oli oletus vielä 2019 NECP suunnitelmassa. Jopa vielä Suomen taakanjakosektorin ilmastosuunnitelmassa (KAISU) oletettiin, että maankäyttösektorilta kompensoidaan jouston muodossa maksimimäärä (0,45 Mt) vuosien 2021–2030 välisenä aikana.

Myös SAK kannatti aikaisemmin kertaluontoisten- ja LULUCF- joustojen käyttämistä taakanjakosektorin päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi, koska joustojen hyödyntäminen olisi voinut parantaa ilmastopolitiikan kustannustehokkuutta.

SAK ei kannata enää näitä kertaluontoisia LULUCF-joustoja, sillä niiden käyttäminen olisi edellyttänyt Suomen ylittävän sille asetetun maankäyttösektorin ilmastotavoitteen. Nyt on käynyt päinvastoin. Maankäyttösektori ei ole ollut vuonna 2021 nettonielu lainkaan ja vuonna 2022 vain niukasti johtuen liiallisista ja väärin ajoitetuista hakkuista. Joustojen käytön mahdollisuus on siis hyvin epätodennäköistä. Näin heikko ennakointi on hälyttävää. Maankäyttösektorille on kehitettävä nopeasti huomattavasti parempi päästöjen ennakointijärjestelmä.

Jätehuoltoon tarvitaan lisätoimia

Päästöjen vähenemiseen jätehuollossa ovat vaikuttaneet mm. yhdyskuntajätteen kaatopaikkasijoituksen väheneminen ja lisääntynyt jätteen energiakäyttö. Myös kaatopaikkakaasun talteenotto on lisääntynyt. Koska mädätyksen metaanipäästöt ovat hienoisessa kasvussa, on tätä kehitystä pysäyttäviin toimiin kiinnitettävä suunnitelmassa erityistä huomiota samalla kun varmistetaan, että kaatopaikkojen metaanipäästöt vähenevät nopeassa tahdissa edelleen. Olisi myös kehitettävä uusia toimia, joilla myös suhteellisten pienten kaatopaikkojen kaasut saataisiin talteen, jos varsinaisten yksittäisten talteenottolaitosten rakentaminen ei ole taloudellisesti mahdollista.

Erityisesti toimia pitää kohdentaa jätehuollon sektorilla jätteiden energiakäytön eli jätteenpoltosta aiheutuviin päästöihin niin taakanjakosektorin yhteiskuntajätettä polttavien laitosten kuin päästökaupan piiriin kuuluvien rinnakkaispolttolaitosten osalta. Taakanjakosektorin jätteenpolton päästöt ovat kasvaneet merkittävästi vuodesta 2005 lähtien, jolloin yhdyskuntajätteen energiayhyödyntäminen lisääntyi. Vuonna 2019 syntyneestä yhdyskuntajätteestä poltettiin 59 prosenttia, kun vastaava luku oli vuonna 2008 noin 17 prosenttia.

KAISU:ssa eikä kansallisessa energia- ja ilmastosuunnitelmassa esitetä riittäviä toimia jätteenpoltosta aiheutuvien päästöjen nopean kasvun pysäyttämiseen. Ei riitä, että yhdyskuntajätteen energiapolton vähentäminen jätetään vapaaehtoisten green deal -toimien varaan. Sitovia lisätoimia, kuten jätteenpolttovero, tarvitaan. Lisäksi on edelleen ajankohtaista etsiä keinoja vähentää jätettä jätehierarkian viisiportaisen mallin mukaan.

Maatalouden päästövähennystavoitteesta puuttuu konkretia ja riittävät toimet

Marinin hallitus julkaisi vuoden 2021 lopussa maatalouden päästövähennystavoitteen, jossa tavoitellaan maatalouden kokonaispäästöjen vähentämistä 29 prosentilla vuoden 2019 tasosta vuoteen 2035 mennessä. Vähennykset piti toteuttaa ”CAP-suunnitelmaan kuuluvilla ja sen ulkopuolisilla sekä markkinaehtoisilla toimenpiteillä tukien ruuantuotannon kannattavuusedellytysten parantamista”. Konkreettiset toimet tavoitteen toteuttamiseksi sekä

linjaus siitä, missä suhteessa päästövähennykset toteutettaisiin taakanjako- ja maankäyttösektoreilla, jää epäselväksi.

Vaikka taakanjakosektorin kokonaispäästökuilun (5,6 Mt vuonna 2030) kuromisen osalta maatalouden lisäpäästövähennyspanos on sektorin kokoon nähden vaatimaton 0,4 Mt (7,14%) vuoteen 2030 mennessä, edes tämä tavoite ei ole tällä hetkellä toteutumassa. Jotta tavoitteeseen päästäisiin, pitää CAP-suunnitelmaa linjata konkreettisempien toimien tasolle. Myös maatalouden (ympäristö)tuot pitäisi kohdentaa nykyistä paremmin todennettaviin päästövähennyksiin ja vaikuttavimpiin toimiin. Samalla pitää päättää lisätoimista, jotka olisi kohdennettava erityisesti turvemaiden päästöjen vähentämiseen. Lisätoimista päätettäessä perusteena on tärkeää käyttää kustannustehokkuuskriteerin lisäksi oikeudenmukaisuutta. Viljelijät tarvitsevat taloudellista tukea ja työkaluja vähäpäästöisemmän maatalouden harjoittamiseen.

Maankäyttösektorin tavoitteet eivät täyty

Vuosien 2030 ja 2035 ilmastotavoitteisiin pääsemiseksi tarvitaan laajalti lisätoimia maankäyttösektorille. Toimista päättämisestä tekee erityisen vaikeaa Orpon hallitusohjelman linjaukset siitä, ettei metsähakkuita rajoiteta sekä liian tiukaksi muutettava vanhojen metsien suojelukriteeri. Tällaisia päätöksiä ei olisi missään tapauksessa pitänyt tehdä, kun tiedetään ettei LULUCF-sektori ole Suomessa enää selkeästi hiilinielu. Yksi suurimmista syistä muutokseen on ollut metsien liian suuret hakkuut.

Myös hakattavaksi soveltuvan runkopuun kriteerit pitäisi muuttaa kestävimmiten ja Metsähallituksen uudet tavoitteet metsänhakkuutulojen osalta on purettava ja kohtuullistettava. Vaikuttavia toimia olisivat myös puiden kiertoaikojen pidentäminen ja metsien kasvatusta eri-ikäisrakenteisina. Nämä ovat ilmastotoimen lisäksi myös luonnon monimuotoisuutta tukevia metsänkäsittelytapoja.

Energia- ja ilmastosuunnitelmissa olisi myös huomioitava toimien ristikkäisvaikutukset. Esim. yksi hallitusohjelman korostama toimi, tuhkalannoitus, aiheuttaa Luontopaneelin mukaan ravinteikkaita, fosforipitoisia huuhtoumia, mitkä ovat riski vesiluonnon monimuotoisuudelle. Lisäksi tuhkalannoitus edistää turpeen hajoamista, vaikka lisää toki hiilen sitoutumista puuhun. Lannoituksen ilmastovaikutuksen kannalta onkin ratkaisevaa se, miten puustoa hyödynnetään ja kuinka pitkäikäisiin lopputuotteisiin puuraaka-aine käytetään (SOMPA-tutkimushanke).

On käynyt myös selväksi, että maankäyttöä koskevan strategioiden pohjaksi tarvitaan nielujen osalta nykyistä tarkempia ja realistisempia laskentatapoja, joissa tunnistetaan myös metsäluonnon monimuotoisuustavoitteet. Myös Venäjään kohdistuvat pakotteet sekä paljolti metsäbiomassaan nojaavat teollisuuden vähähiilitiekartat vaikuttavat puupohjaisten raaka-aineiden tarpeeseen merkittävästi lähivuosina. Suomen on arvioitava ja ennakoitava sitä, mitä puun ja fossiilisten polttoaineiden tuonnin loppuminen merkitsee Suomen metsien käytölle ja metsäsektorin työpaikoille. Hiilinielut ja monimuotoisuustavoitteet turvaavaa hakkuutasoa tulee tarkastella poliittisten tilanteiden eläessä jatkuvasti realistisin laskenta- ja arviointimenetelmin.

Tätä ei voi jättää toimialojen vapaaehtoisten vähähiilitiekarttojen vastuulle. BIOS-tutkimusyksikön laskelmien mukaan teollisuuden vähähiilitiekartat perustuvat huomattavasti suurempaan metsäbiomassan saatavuuteen kuin mitä Suomessa on hakattavissa kestävästi.

Uusi maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma laadittava tällä vaalikaudella

Vaikka tarvittavista lisätoimista maankäyttösektorille saataisiinkin kansallisesti päätettyä, on maankäyttösektorin viime vuosina tapahtunut nielujen pieneneminen niin suurta, että tarve EU:n

LULUCF- asetuksen mukaisiin päästöyksiköiden ostoon muista jäsenmaista on todennäköistä. Luken vuonna 2022 julkaiseman selvityksen mukaan Suomelle on syntymässä ensimmäisen LULUCF-viisivuotiskauden 2021 -2025 aikana 50-80 Mt CO₂-ekv alijäämä suhteessa velvoitteeseen. Todennäköisesti yksikköostoja pitää tehdä jopa miljardien edestä muilta jäsenmailta. SAK:n arvion mukaan on hyvin epätodennäköistä, että LULUCF-asetuksen mukainen kullekin jäsenmaalle neuvoteltu nettonielujen määrä tulisi muuttumaan vuoden 2030 osalta (tällä hetkellä -17,8 mt CO₂-ekv) tämän hetken kokonaisarvioita, vaikka teknisiä korjauksia laskelmiin tehtäisiinkin.

Vaikka Suomen ihan lopulliseen 2030 nettonielulukuun liittyykin epävarmuutta, oleellista tässä vaiheessa on se, että maankäyttösektorin päästöt ovat kehittyneet poikkeuksellisen huolestuttavaan suuntaan verrattuna KAISU ja MISU-strategioiden laatimisaikoihin. Tästä syystä maankäyttösektorin päästövähennystoimien tilanne ja tarve on uudelleenarvioitava pikaisesti.

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma pitäisi päivittää jo tällä vaalikaudella. Suunnitelma sisältäisi ilmastolain mukaiset asiat. Lisäksi suunnitelmassa arvioitaisiin, kuinka kalliiksi LULUCF yksikköostot voisivat tulla Suomelle. Olisi myös selvitettävä, mitä epäonnistunut maankäyttöstrategia maksaisi eri taakanjakosektoreille.

2) Uusiutuvan energian edistäminen (NECP luku 2.1.2 ja 3.1.2)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus uusiutuvan energian edistämistä koskien

-

3) Energiatehokkuuden edistäminen (NECP luku 2.2 ja 3.2)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus energiatehokkuuden edistämistä koskien

-

4) Energiaturvallisuus (NECP luku 2.3 ja 3.3)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus energiaturvallisuutta koskien

-

5) Energian sisämarkkinat (NECP luku 2.4 ja 3.4)

-

Avoin vastaus energian sisämarkkinoita koskien

Päästökaupan laajentaminen (ETS2) liikenteeseen ja rakentamiseen on SAK:n mielestä kannatettavaa, sillä näillä sektoreilla on muuten vaikea saavuttaa tarvittavia päästövähennyksiä. Uusi päästökauppa tulee kuitenkin nostamaan ihmisten asumisen ja liikkumisen kustannuksia. Siksi on perusteltua, että osana tätä kokonaisuutta perustetaan ilmastososiaalirahasto, jonka tavoitteena

on se, ettei kohonneista maksuista tule kohtuutonta taakkaa. Ilmastososiaalirahastosuunnitelman valmisteluun pitäisi kutsua kaikkien keskeisten kansalaisyhteiskuntatoimijoiden lisäksi molemmat työmarkkinaosapuolet ja valmistelu olisi aloitettava välittömästi. SAK:n käsityksen mukaan köyhyyttä vähentäviä suunnitelmia ei ole vielä tehty. Energiaköyhyys on Suomessa Eurooppalaisittain verrattuna harvinaista, mutta yhtä kaikki vakava ja mahdollisesti päästövähennystoimien johdosta kasvava ongelma. Kansalliselle suunnitelmalle ja oikeudenmukaista siirtymää tukevalle rahastolle on hyvät perusteet ja tarve.

SAK korostaa niin ilmastososiaalirahaston kuin muiden lämmityksen ja liikkumisen hinnanmuutosta kompensoivissa politiikkavalinnoissa sitä, että niiden tulisi olla kustannustehokkaita, vaikuttavia ja oikeudenmukaisia. Toistaiseksi oikeudenmukaisuus- periaate ei ole toteutunut esimerkiksi sähköautojen hankintatuen tai vuonna 2022 voimaan tulleen työsuhdeautojen verotuen osalta. Sen lisäksi, että niiden tulodesiileittäin kohdentuminen on epätasapainossa, myös niiden päästövähennys ja kustannustehokkuus on heikko. Myöskään energiaverojen alentaminen ei ole perusteltu tukimuoto heikon kohdentumisen vuoksi.

Kun päästökauppa laajenee vuonna 2027 liikenne- ja rakennussektoreille pitää Suomella olla esittää suunnitelma pieni- ja matalamman keskitason kotitalouksille hintojen kompensoimiseksi, esimerkiksi pienituloisten ansiotulojen verotuksen keventämisen, sosiaaliturvan vahvistamisen sekä suoraan tukeen ja kriteereihin perustuvien kohdennettuihin tukitoimin. Kompensatio ei saa kuitenkaan mitätöidä ETS2- päästövähennysvaikutuksia.

Hallituksen tarjoamat perustelut energiaköyhyyden vähentämisestä NECP-suunnitelmalla ovat puutteelliset ja jopa harhaanjohtavat. Siinä mainittu sosiaaliturva- ja ARA- järjestelmä ovat vähentäneet (energia)köyhyyttä. Orpon hallitus on kuitenkin päättänyt leikata näitä molempia toimia mittavasti. Hallitus on myös muuttanut MAL-sopimuksia, mikä on heikentänyt kohtuuhintaisten asuntojen rakentamisen toimintaedellytyksiä yleisesti. Myös rakennusalan taantumaan hallitus on reagoinut vähän, eikä asuntopolitiikan näkymä vaikuta pitkäjänteiseltä eikä köyhyyttä vähentävältä.

Vaikka päätöstä ASO-asuntojen siirtämisestä ARA-rahoituksen ulkopuolelle lykättiin, siirto on suuri uhka koko ASO-järjestelmälle. Vaihtoehtoista ASO-tuotantoa turvaavaa rahoitusmallia ei käytännössä ole, vapaarahoitteisia ASO-asuntoja on toistaiseksi todella vähän.

Erityisryhmien investointiavustuksia leikataan merkittävästi. Kyseiset investointiavustukset kohdistuvat nimenomaisesti niille väestöryhmille, joille energiaköyhyys on suuri riski. Avustusten leikkaukset myös voivat laittaa jäihin mittavan määrän rakennusinvestointeja (puhutaan +/- 10-kertaisesta määrästä) ja heikentää rakennusalan tilannetta.

Myös määräaikaisten vihreän siirtymän avustusohjelmat, asuinrakennusten energia-avustus ja liikenteen sähköistämisen tuet, ovat päättymässä. Näin siitä huolimatta, että esim. Lataava-hankkeen tulokset ovat tuoneet aitoa lisäisyyttä toimintaan.

Lisäksi asumisneuvonnan, jolla ehkäistään asunnottomuutta, määrärahoja on laskettu 4 miljoonasta eurosta 2 miljoonaan euroon. Jo entuudestaan korkea inflaatio on lisännyt esimerkiksi häätöjen määrää, mikä korostaa asumisneuvonnan roolia. Vaikutus saattaa olla asunnottomuuteen tuntuva.

Lisäksi hallitus pitää edelleen kiinni investointiohjelmasta, jonka rahoituksesta iso osa tulee esimerkiksi valtion asuntorahaston (VAR) tuloutuksista. VAR on ollut jo entuudestaan alijäämäinen ja tuloutukset heikentävät asuntopolitiikan kestävä rahoitus pohjaa.

Edellä mainittujen esimerkkien lisäksi hallitus on leikannut asumistukea, minkä voi olettaa kasvattavan (energia)köyhyyttä Suomessa merkittävästi. Asumistuki on lähtökohdiltaan hyvä tukimuoto myös energiaköyhyyden torjuntaan, koska se ei juuri vaikuta markkinoiden toimintaan ja se kohdentuu verrattain tehokkaasti tukea tarvitseville.

Hallituksen asuntopoliittisten toimien yhteisvaikutukset ovatkin päinvastaisia suhteessa tavoitteeseen. Ne lisäävät energiaköyhyyttä ja ne olisi peruttava.

6) Tutkimus, innovointi ja kilpailukyky (NECP luku 2.5 ja 3.5)

-

Avoin vastaus tutkimusta, innovointia ja kilpailukykyä koskien

Vähähiiliseen yhteiskuntaan siirtyminen tarkoittaa suurta elinkeinorakenteiden muutosta ja sen edellytys on TKI-hankkeet. Verrattuna vuoden 2019 energia- ja ilmastosuunnitelmaan, Suomen TKI-budjettirahoitus on kehittynyt positiivisesti. Kuten mm. SAK on suositellut jo pitkään, parlamentaarinen työryhmä on päättänyt Suomen TKI-rahoituksen tavoitteeksi 4% bkt:stä vuoteen 2030 mennessä. Orpon hallitus on vahvistanut tämän tavoitteen. Valtion TKI-rahoituksella (1,2%) on tärkeä houkuttaa yksityistä rahoitusta toimialariippumattomiin energiatehokkaisiin investointeihin ja innovaatioihin niin, että samalla nopeutetaan reilua ja puhdasta energiamurrosta myös energiaintensiivisessä teollisuudessa.

Reilun, puhtaan siirtymän liiketoimintamahdollisuuksia arvioitaessa on välttämätöntä kiinnittää huomiota myös työntekijöiden osaamisen päivittämiseen. Esimerkiksi energiateollisuuden ja energiaintensiivisen teollisuuden työntekijöitä tulee määrätietoisesti tukea, jotta siirtymä vähähiilisten ja päästöttömien taitojen osajaksi olisi jouheva.

Avoin vastaus muita kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman osia koskien. Mikäli mahdollista, kerro vastauksessasi mitä suunnitelman lukua vastauksesi koskee

Oikeudenmukaisen siirtymän periaatteiden huomioiminen osana ilmastopoliittista työtä on SAK:lle ensisijaisen tärkeää ja ne pitää huomioida niin Keskipitkän aikavälin ilmasto- ja Hiilineutraali Suomi -suunnitelmissa. Oikeudenmukaisen siirtymän periaatteille on kansainvälisessä politiikassa tunnistetut ja tunnustetut määritelmät ja kriteerit, joita Suomikin on sitoutunut edistämään. Nimenomaisesti työntekijälähtöisen määritelmän mukaista tulkintaa tukevat mm. Pariisin ilmastopöytäkirja sekä kansainvälinen työjärjestö ILO. Pariisin ilmastopöytäkirja sitoo myös Suomea, joten työntekijöiden oikeudenmukaisen siirtymää tulisi edistää kansallisessa ilmastopoliitikassamme myös kansainvälisten sopimusten velvoittamana.

Yksi tehokas tapa edistää oikeudenmukaista siirtymää on tehdä työllisyys- ja osaamistarvevaikutusten arvioinnista velvoittava osa kaikkia ilmastopoliittisia suunnitelmia ja toimenpideohjelmien valmistelua ja ottaa molemmat työmarkkinaosapuolet valmisteluun mukaan.

Asiaan on kiinnittänyt huomiota myös EU:n neuvosto sen Suomea koskeissa EU:n jäsenmaiden taloudenhoitoa koskeissa suosituksissa, joiden yksi osuus on seuraava: ”Tehostaa poliittisia toimia, joiden tavoitteena on vihreään siirtymiseen tarvittavien taitojen tarjoaminen ja hankkiminen.”

NECP:ssä Suomi ei vastaa tähän suositukseen suoraan, vaikka 5.2. kappaleessa on liitteenä Vihreän siirtymän osaamis- ja koulutustarpeet VISIONS. Tämä on tärkeä lisä NEPC:iin. Siinä on vihdoinkin tehty analyysiä vihreän siirtymän osaamis- ja koulutustarpeista ja annettu perusteltuja politiikkasuosituksia. Se vastaa osaltaan palkansaajaliikkeen pitkäaikaiseen esitykseen oikeudenmukaisen siirtymän integroimisesta osaksi energia- ja ilmastopolitiikkaa. Ei kuitenkaan riitä, että tämä tutkimustieto on saatavilla liitteen muodossa NECP:ssä. Se, ml. politiikkasuositukset, pitää integroida selkeämmin osaksi kansallisia ja toimialakohtaisia energia- ja ilmastosuunnitelmia sekä oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelmia.

Edelleen tarvitaan myös huomattavasti tarkemmat kansalliset ja toimialakohtaiset arviot ilmastotoimien vaikutuksesta työllisyyteen. Selvitystyötä syntyvistä ja menetettävistä työpaikoista sekä työntekijöiden muuttuvista osaamistarpeista vihreässä siirtymässä tulee vahvistaa systemaattisesti. Asiaa edistäisi tiivis yhteistyö työllisyys- ja koulutusvastaavien asiantuntijoiden kanssa niin TEM:ssä kuin OKM:ssä.

Jotta laajan osallistamisen tavoite energia- ja ilmastosuunnitelmien sekä toimialakohtaisten vähähiilitiekarttojen erityisesti seurannassa ja päivittämisessä ja niiden oikeudenmukaisuustoimien vahvistamisessa toteutuisi, olisi ilmastotoimien pyöreä pöytä syytä käynnistää Orponkin hallituksen aikana hallitusohjelman mukaisesti. Ilmastopolitiikan pyöreän pöydän yli hallituskausien jatkuva toiminta tukisi Orpon hallituksen ilmasto- ja teollisuuspolitiikan keskiössä olevaa ajatusta siitä, että toimien vaikutukset kansalaisille, kestäväälle kasvulle ja kilpailun kannalta järkevälle politiikalle tulisi testattua laajalti poliittisen valmistelun rinnalla. Ilmastopolitiikan pyöreä pöytä on toiminut tähän mennessä hyvin oikeudenmukaisen siirtymän ja ilmastotoimien hyväksyttävyyden varmistajana.

Lopuksi SAK esittää, että oikeudenmukaisen siirtymärahaston (JTF) alueet ja kohderyhmien- ja toimien kriteerit arvioidaan uusiksi. Työllisyys- eikä kansantaloudellisilla vaikutuksilla ei ole mitenkään perusteltavissa, että JT-varat kohdennetaan ensisijaisesti vain turvetoimialaan ja siellä toimiviin yrittäjiin. Suomessa suurin tarve rahaston käyttöön työntekijöiden osaamisen ja työllistämisen edistämisen osalta on erityisesti energiasektorilla yleensä sekä energiantensiivisillä teollisuudenaloilla, missä vihreä siirtymä tapahtuu juuri nyt. Lisäksi rahaston käytön uudelleenarvioinnin tarvetta lisää Orpon hallituksen päätös helpottaa turpeen energiaverotusta.

Latvatalo Eveliina

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry - Työehdot-osasto johtava
asiantuntija Pia Björkbacka